

افزایش
رزق و روزگار

بخش پاسخگویی مکتوب و رسانه

مرکز ملی پاسخگویی به سوالات دینی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم

الْعِلْمُ خَزَائِنٌ وَمَفَاتِيحُهُ السُّؤَالُ، فَاسْأَلُوا رَحِمَكُمُ اللَّهُ فَإِنَّهُ
تُؤَجَّرُ أَرْبَعَةٌ، السَّائِلُ وَالْمَتَكَلِّمُ وَالْمُسْتَمِعُ وَالْمُحِبُّ لَهُمْ.

دانش همانند گنجینه‌هایی است که کلیدهای
آنها پرسش است. پس بپرسید- خداوند شما را رحمت کند-
که در این بین چهار تن اجر برند:
آنکه می‌پرسد و گوینده و شنونده و دوستدار ایشان.

تحف العقول عن آل الرسول عليهم السلام، ج ۱، ص ۴۱

پاسخ‌گویی به پرسش‌ها و شبهات
یکی از اساسی‌ترین وظایف حوزه‌های علمیه است.

افزایش رزق و روزی پرسمان دینی (۴۵)

بخش پاسخگویی مکتوب و رسانه

مرکز ملی پاسخگویی به سؤالات دینی

افزایش رزق و روزی

پژوهشگران

حجج اسلام علی انجم شعاع و عباس

محمودی

مصحح

حجت الاسلام رضا عطایی

ناظر

حجت الاسلام جواد مرادی

چاپ اول

مهر ۱۴۰۱

فهرست مطالب

مقدمه.....	۶
۱. منظور از رزق و روزی.....	۸
۲. عوامل مادی در افزایش رزق و روزی.....	۱۷
۳. عوامل بهداشتی در افزایش رزق.....	۲۷
۴. عوامل اخلاقی در افزایش رزق و روزی.....	۳۵
۵. عوامل عبادی در افزایش رزق و روزی.....	۴۶
کتابنامه.....	۵۹

مقدمه

مرکز ملی پاسخگویی به سؤالات دینی، وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، مفتخر است در طی سالیان متمادی با بهره‌گیری از کارشناسان متخصص و باتجربه و با رویکرد تخصصی در امر پاسخگویی، در رشته‌های قرآن و حدیث، کلام و اعتقادات، تاریخ، اخلاق و تربیت، سیاسی، مشاوره و احکام شرعی، میلیون‌ها پرسش از سوی اقشار مختلف جامعه را پاسخ گفته است. پاسخگویی مکتوب این مرکز، به‌عنوان باسابقه‌ترین بخش پاسخگویی، با رسالت «پاسخگویی مطلوب به سؤالات ویژه»، عهده‌دار تولید محتوای غنی و منطبق با اصول علمی تحقیق در عرصه پاسخ به سؤالات دینی است که با توجه به توصیه‌ی مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای حفظه الله تعالی، بر آن شد تا مجموعه پرسش و پاسخ‌ها را به صورت محصولات متعددی در قالب کتاب و نرم‌افزار ارائه کند.

از آنجایی که مسئله رزق و روزی، همواره از دغدغه‌ها و پرسش‌های پُرسامد مردم از این مرکز بوده و اهمیت ویژه‌ای برای مخاطبان دارد؛ بر آن شدیم مجموعه پرسش‌های این مسئله را حول محور

عوامل افزایش و کاهش رزق و روزی دسته بندی کرده و به صورت کتاب الکترونیک در اختیار مخاطبین قرار دهیم.

اثر حاضر با عنوان «افزایش رزق و روزی» در دوران ریاست مرکز ملی پاسخگویی به سؤالات دینی، جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدجواد اصغری تهیه شده است. رویکرد بخش مکتوب در تدوین این مجموعه رعایت اختصار در تعداد سؤال و ارائه پاسخ جامع و مستند است.

در پایان از کارشناسان محترم پاسخگو و تمامی افرادی که در انتشار این مجموعه نقش ایفا کرده‌اند تشکر و قدردانی می شود.

مدیر بخش پاسخگویی مکتوب و رسانه

جواد مرادی

۱. منظور از رزق و روزی

پرسش:

در روایات، برخی از امور سبب افزایش رزق و روزی می‌شود، منظور از رزق و روزی در روایات چیست؟ آیا فقط شامل مادیات است یا مصادیق دیگری هم دارد؟

پاسخ:

مقدمه

یکی از موضوعات مهمی که در آموزه‌های اسلام به آن اشاره شده، مسئله رزق و روزی است. سؤالات متعددی درباره این موضوع مطرح است، چستی رزق و روزی، انواع رزق، عوامل کاهنده و افزایشنده رزق و روزی و... از جمله این مسائل هستند. یکی از سؤالات مهم در این مسئله چستی رزق است؟ آیا رزق شامل مادیات است یا مصادیق دیگری هم دارد؟ اکنون با توجه به سؤال مطرح شده، ابتدا به صورت خلاصه منظور از رزق بیان می‌شود، آن گاه در بخش دوم، نمونه‌ها و شواهد قرآنی و حدیثی از رزق مادی و معنوی ارائه می‌گردد و در قسمت پایانی، نمونه‌ها و مصادیقی از رزق در روایات آورده می‌شود.

الف. مفهوم رزق

روزی واژه‌ای فارسی است که به معنای خوراک روزانه که روز به روز به کسی داده می‌شود همچنین برای ضروریات زندگی به کار رفته است.^۱

۱. دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، واژه روزی.

معادل کلمه روزی در زبان عربی واژه «رزق» است که به معنای خوراک روزانه، موهبت، نصیب و بهره به کار رفته است. راغب اصفهانی که از لغت شناسان برجسته قرن ششم هجری است در کتاب «مفردات الفاظ القرآن» می‌نویسد: روزی، گاهی به عطای جاری (خوراک روزانه و مورد نیاز انسان) گفته می‌شود، خواه دنیوی باشد یا آخروی و گاه به نصیب و بهره ایشان از چیزی، رزق اطلاق می‌گردد.^۱

علامه طبرسی نیز در تفسیر مجمع‌البیان، رزق را مقابل محرومیت معرفی نموده است.^۲ یعنی کسی که خداوند به او روزی عنایت فرماید از نعمت‌های الهی محروم نیست در مقابل کسی که از نعمت محروم شود در حقیقت، روزی او قطع شده است.

علامه طباطبایی می‌گوید: «از رزق تعبیر به روزی می‌شود و در اصطلاح به هر چیزی که مایه دوام حیات مخلوقات زنده است، رزق گویند. در واقع رزق موهبت و بخششی است از ناحیه خدای متعال به بندگانش بدون این که استحقاق آن را داشته باشند».^۳

واژه «رزاق» و «رازق» در حقیقت فقط بر خدای متعال اطلاق می‌شود و اگر برای غیر خدا به کار رود، جنبه مجازی دارد چنان که در آیه «وَعَلَىٰ

۱. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، ماده رزق.

۲. رک: طبرسی، فضل بن حسن، مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱، ص ۱۲۱.

۳. طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، ذیل آیه ۲۷ سوره آل عمران.

الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ؛^۱ پدران موظف‌اند زنانی که فرزندان‌شان را شیر می‌دهند به طور شایسته روزی دهند و لباس بپوشانند.» روزی دهنده را مردان معرفی نموده است.

ب. انواع رزق

بر اساس آموزه‌های دینی، رزق بر دو گونه است. رزق مادی و رزق معنوی. اکنون شواهدی از کاربرد واژه رزق برای هرکدام از معانی ارائه می‌شود.

۱. رزق مادی

یکی از کاربردهای رزق در آموزه‌های دینی، رزق مادی است. قرآن کریم می‌فرماید:

«وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ»^۲ هرگاه خداوند روزی را برای بندگانش وسعت بخشد، در زمین طغیان و ستم می‌کنند از این‌رو به مقداری که می‌خواهد و مصلحت می‌داند نازل می‌کند، او نسبت به بندگانش آگاه و بیناست!» همان‌گونه که از ظاهر آیه کاملاً مشخص است، رزق در این آیه به معنای مادی آن به کار رفته است.

۱. رک: مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۸، ص ۲۷۶.

۲. سوره شوری، آیه ۲۷.

همچنین در آیات دیگر به این رزق مادی اشاره شده و افراد را از فرزند گُشی به خاطر ترس از تأمین مخارج مادی نهی فرموده^۱ و به صراحت نزول رزق و روزی‌های مادی از طرف خداوند را بیان می‌کند.^۲

در روایات متعدد نیز به رزق مادی و عوامل افزایش و یا کاهش آن پرداخته شده است. به عنوان نمونه امام صادق علیه‌السلام فرمودند: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَسِعَ فِي أَرْزَاقِ الْحَمَقَى لِيَعْتَبِرَ الْعُقَلَاءُ وَيَعْلَمُوا أَنَّ الدُّنْيَا لَيْسَ يُنَالُ مَا فِيهَا بِعَمَلٍ وَلَا حَيْلَةٍ»^۳ خداوند روزی افراد احمق را وسعت بخشید تا عاقلان عبرت گیرند و بدانند که دست یافتن به دنیا، تنها با کار و تدبیر میسر نیست».

یا در روایت دیگر وقتی سدید از امام صادق علیه‌السلام پرسید: وظیفه بنده در طلب روزی چیست؟ حضرت در پاسخ فرمودند: «إِذَا فَتَحْتَ بَابَكَ وَبَسَطْتَ بِسَاطِكَ فَقَدْ قَضَيْتَ مَا عَلَيْكَ»^۴ وقتی مغازه خود را گشودی و بساط خود را پهن کردی، وظیفه خود را به انجام رسانده‌ای».

همچنین امام سجاد علیه‌السلام می‌فرماید لقمان به فرزندش فرمود: «ای پسر! ... همانا دزد، هرگاه دزدی کند، خداوند عزوجل روزی‌اش را نگه

۱. سوره اسراء، آیه ۳۱.

۲. سوره بونس، آیه ۵۹.

۳. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۵، ص ۸۳.

۴. همان، ج ۵، ص ۷۹.

می‌دارد علاوه بر آن که گناه آن نیز برای او نوشته می‌شود، در حالی که اگر صبر می‌کرد، از راه خودش به آن روزی دست می‌یافت.^۱ چنان که روشن است رزق در این آیات و روایات به معنای مادی به کار رفته است.

۲. رزق معنوی

با توجه به اینکه اموری مانند علم، ایمان و اخلاص که در آموزه‌های اسلامی از مصادیق رزق شمرده شده، روشن می‌شود معنای اصطلاحی رزق، فقط محدوده به رزق مادی نمی‌شود و رزق معنوی را نیز شامل می‌شود. شواهد فراوانی برای اثبات این مطلب در آیات و روایات وجود دارد که برخی از آنها آورده می‌شود.

قرآن کریم درباره شهیدان می‌فرماید: «بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ»^۲ آنها زنده‌اند و نزد پروردگارشان روزی می‌خورند.

روشن است که روزی شهیدان در عالم برزخ، نعمت‌های مادی نیست بلکه همان مواهب معنوی است.^۳

در آیه دیگر می‌فرماید:

۱. قطب‌الدین راوندی، سعید بن هبه الله، *قصص الأنبياء عليهم السلام*، ص ۱۹۶.

۲. سوره آل عمران، آیه ۱۶۹.

۳. مکارم شیرازی، ناصر، *تفسیر نمونه*، ج ۹، ص ۱۸.

«فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ؛^۱ آن‌ها که ایمان آوردند و اعمال صالح انجام دادند، آمرزش و روزی پُرارزشی برای آن‌هاست!»

در این آیه، نعمت‌های بهشتی، رزق کریم نامیده شده است بنابراین منظور از رزق، رزق معنوی است.^۲
نمونه دیگر این آیه است که می‌فرماید:

«وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ؛^۳ و هرگز چشمان خود را به نعمت‌های مادی که به گروه‌هایی از آنان داده‌ایم، می‌فکن! این‌ها شکوفه‌های زندگی دنیاست تا آنان را در آن بیازماییم و روزی پروردگارت بهتر و پایدارتر است!»

بدیهی است که رزق در این آیه شریفه غیر از رزق مادی است چنان که مقابله «رِزْقُ رَبِّكَ» با «زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا؛^۴ گویای آخرتی بودن آن است.»

۱. سوره حج، آیه ۵۰.

۲. رک: طبرسی، فضل بن حسن، مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن، ج ۷، ص ۱۴۳.

۳. سوره طه، آیه ۱۳۱.

۴. رک: طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۴، ص ۲۳۸.

همان گونه که بیان شد در روایات نیز به صورت متعدد به این رزق غیرمادی اشاره شده است مثلاً امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ» فرمودند:

«هُؤُلَاءِ قَوْمٌ مِنْ شِيعَتِنَا ضُعَفَاءٌ...؛ اینان گروهی از شیعیان ناتوان و تهیدست ما هستند که نمی‌توانند نزد ما بیایند و سخنان و احادیث ما را بشنوند و از دانش ما بهره‌مند شوند. لذا گروهی که وضع مالی‌شان از آن‌ها بهتر است، بار سفر بر می‌بندند و پول خود را خرج می‌کنند و رنج و خستگی سفر را متحمل می‌شوند تا آن که نزد ما می‌آیند و گفته‌ها و احادیث ما را می‌شنوند و برمی‌گردند و برای آن‌ها (شیعیان تهی دست) بازگو می‌کنند و اینان احادیث ما را می‌فهمند و آنان نمی‌فهمند و تباه می‌کنند. این گروه همان کسانی هستند که خداوند عزّ و جلّ آن‌ها را از تنگنا خارج می‌سازد و روزی‌شان را از جایی که گمانش را هم نمی‌برند، می‌رساند»^۱.

مراد از رزق در این روایت نیز رزق معنوی است که یکی از مصادیق آن علم است.

ج. نمونه‌ها و مصادیق رزق و روزی در روایات

بعد از آن‌که روشن شد، رزق در آموزه‌های اسلام شامل رزق مادی و معنوی می‌شود، در ادامه به برخی از مصادیق آن‌ها اشاره می‌گردد.

^۱. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۸، ص ۱۷۸.

از جمله مصادیق رزق در آیات قرآن شامل «باران»،^۱ «بهره‌مندی از قرآن کریم»^۲ و «همسرانی از جنس خود بشر و فرزندان و نوه‌هایی از این همسران»^۳ است.

همچنین در دعاهایی که از معصومان صادر شده است چنین می‌خوانیم «... وَ أَنْ تَرْزُقَنِي الْعَمَلَ بِمَا عَلَّمْتَنِي مِنْ مَعْرِفَةِ حَقِّكَ...»^۴ خدایا! عمل به آنچه از معرفت خودت به من تعلیم نمودی، روزیم نما». در این روایت، عمل به آموخته‌ها، یکی از مصادیق روزی شناخته شده است.

حفظ قرآن و علوم دیگر از جمله مصادیق دیگر است که در این دعایی امام صادق علیه‌السلام آمده است: «... وَ أَنْ تَرْزُقَنِي حِفْظَ الْقُرْآنِ وَ أَصْنَافَ الْعِلْمِ...»^۵ خداوند! حفظ قرآن و انواع علم را روزی من گردان». امام صادق علیه‌السلام در یکی از دعاهای ماه رمضان از خدای متعال این

۱. سوره غافر، آیه ۱۳.

۲. سوره واقعه، آیه ۸۲.

۳. سوره نحل، آیه ۷۲؛ رک: طباطبایی، سید محمدحسین، *المیزان فی تفسیر القرآن*، ج ۱۲، ص ۲۹۷.

۴. کلینی، محمد بن یعقوب، *الکافی*، ج ۲، ص ۵۵۳.

۵. همان، ج ۲، ص ۵۷۶.

گونه درخواست نموده‌اند: «... وَ تَرْزُقُنِي أَنْ أُغْضَّ بَصْرِي...»^۱ خداوند! فرو بستن چشم را روزی من گردان».

در این دعا نیز فرو بستن چشم از حرام به عنوان یکی از مصادیق روزی شمرده شده است.

بنابراین به صورت کلی هر نعمت مادی و معنوی که از سوی خداوند به انسان عطا شده است، از مصادیق رزق و روزی است که در این متن به چند مورد از آن‌ها اشاره گردید.

نتیجه:

روزی واژه‌ای فارسی به معنای خوراک روزانه است این واژه در عربی، «رزق» نامیده می‌شود. در فرهنگ دینی، رزق به معنای چیزی است که مایه دوام حیات مخلوقات زنده است خواه حیات مادی و خواه حیات معنوی؛ بنابراین رزق در آموزه‌های دینی، منحصر در رزق مادی نیست، بلکه در امور مادی و معنوی هر دو کاربرد دارد. در آموزه‌های دینی، امور مختلفی به عنوان رزق شمرده شده است. باران، بهره‌مندی از قرآن کریم، حفظ قرآن، علم‌آموزی و دوری از گناه، از جمله مصادیق رزق می‌باشند.

کلمات کلیدی: رزق، روزی، قوت، حلال و حرام.

۱. همان، ج ۴، ص ۷۴.

۲. عوامل مادی در افزایش رزق و روزی

پرسش:

با توجه به تعالیم و معارف اسلام «عوامل مادی» در برکت و افزایش رزق و روزی چیست؟

پاسخ:

مقدمه

اعمال و رفتار هرکسی آثاری مثبت و منفی را در زندگی اش رقم می‌زند. کم یا زیاد شدن درآمد و روزی نیز از جمله اموری است که با کارها و اعمال فرد در ارتباط است. واضح است که روزی دهنده اصلی خدا است و چنانچه انسان، اعمال مناسب و مورد رضایت او را در زندگی خود برگزیند، خداوند نیز راه برکت و افزایش روزی را برایش وسعت می‌بخشد. عوامل افزایش روزی خود چند دسته‌اند. برخی از آنها عواملی مادی هستند. در این نوع اسباب، فرد می‌تواند با هزینه کردی اندک، رزق و روزی خود را برکت ببخشد. در ادامه بر اساس روایات، برخی از امور مادی که سبب افزایش و برکت در رزق و روزی می‌شود اشاره خواهد شد.

عوامل مادی افزایش رزق در روایات

در ابتدا باید اشاره کرد که رزق و روزی انواع مختلفی دارد و فقط در افزایش درآمد خلاصه نمی‌شود. اتفاق نیفتادن بیماری و رفع بلا

نمونه‌هایی از این رزق‌ها هستند... عوامل افزایش رزق خود به چند قسم تقسیم می‌شوند. یکی از این عوامل، توجه به مال موجود در زندگی است. در فرهنگ دینی، کسی که مال خود را در راه خدا خرج می‌کند، بیشتر مورد برکات الهی قرار می‌گیرد. به جهت تناسب این عوامل با مادیات، این اسباب رزق، «عوامل مادی افزایش رزق» نام گرفته‌اند. در ادامه چند نمونه از این اسباب ارائه می‌شود:

۱. صدقه و انفاق

کمک مالی به افراد نیازمند صدقه نام دارد. این کار پسندیده از اعمالی است که رزق را زیاد می‌کند. مطابق آیات قرآن، کمک مالی به سایرین از عوامل افزایش رزق محسوب می‌شود:

«قُلْ إِنْ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ وَ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَ هُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ»^۱ بگو: پروردگارم روزی را برای هر کس بخواهد وسعت می‌بخشد و برای هر کس بخواهد تنگ [و محدود] می‌سازد؛ و هر چیزی را [در راه او] انفاق کنید، عوض آن را می‌دهد [و جای آن را پر می‌کند]؛ و او بهترین روزی دهندگان است!

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در رابطه افزایش رزق با صدقه فرمودند:

۱. سوره سبأ، آیه ۳۹.

«أَكْثِرُوا مِنَ الصَّدَقَةِ تُرْزُقُوا!»^۱ زیاد صدقه بدهید تا روزی داده شوید.»
 سفارش معصومان علیهم السلام به صدقه و بیان چنین اثر برای آن فراوان
 است به گونه‌ای که عبارت «اسْتَنْزِلُوا الرِّزْقَ بِالصَّدَقَةِ»^۲ با صدقه دادن،
 روزی را فرود آورید» بارها در کتب حدیثی تکرار شده است.
 حتی در این موضوع، روایت شده است که افراد باید فقر خود را با صدقه
 و بخشش مال به دیگران چاره نمایند.^۳ در نوع صدقه نیز پنهانی بودن آن
 فضیلت بیشتری داشته و مطابق روایات، باعث از بین بردن فقر می‌شود.^۴

۲. نیکوکاری

نیکوکاری عام‌تر از انفاق بوده و به کمک‌های عمومی گفته می‌شود. امام
 صادق علیه السلام در این باره می‌فرماید:

«إِنَّ الْبِرَّ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ»^۵ نیکی، روزی را زیاد می‌کند.»

در روایتی دیگر آمده است که نعمتی که خداوند به خاطر نیکوکاری به

۱. دیلمی، حسن بن محمد، *إرشاد القلوب إلى الصواب*، ج ۱، ص ۴۵.

۲. کلینی، محمد بن یعقوب، *الکافی*، ج ۴، ص ۱۰، ح ۴.

۳. لیبی واسطی، علی بن محمد، *عیون الحکم و الموعظ*، ص ۲۵۰، ح ۴۶۹۰.

۴. کوفی اهوازی، حسین بن سعید، *الزهد*، ص ۳۳، ح ۸۶.

۵. همان، ص ۳۳.

فرد می‌بخشد، از نابودی در امان است.^۱
 کمک مؤمنانه و آبرومندانه می‌تواند زندگی افراد را دگرگون کرده و وضع معیشت افراد را بهتر نماید. پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌در روایتی می‌فرماید:

«مُؤَاسَاةُ الْأَخِ فِي اللَّهِ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ»^۲ کمک کردن به برادر دینی، روزی را زیاد می‌کند».

۳. مهمانداری

در منابع روایی پرداختن به امور مهمان، باعث افزایش روزی دانسته شده است. در حدیثی از پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌نقل شده که میهمان روزی‌اش را به همراه می‌آورد:

«إِنَّ الضَّيْفَ إِذَا جَاءَ فَنَزَلَ بِالْقَوْمِ جَاءَ بِرِزْقِهِ مَعَهُ مِنَ السَّمَاءِ فَإِذَا أَكَلَ غَفَرَ اللَّهُ لَهُمْ بِنُزُولِهِ عَلَيْهِمْ»^۳ هرگاه مهمان وارد خانه گروهی شود رزق و روزی خود را به همراه خود از آسمان می‌آورد و آن‌گاه که در خانه آن‌ها غذا میل کند، خداوند آن‌ها را به جهت این مهمان می‌آمرزد».

۱. دیلمی، حسن بن محمد، اعلام‌الدین فی صفات المؤمنین، ص ۲۷۴.

۲. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، ص ۱۴۵، ح ۷.

۳. همان، ج ۶، ص ۲۸۴.

۴. اطعام دیگران

سفره انداختن و اطعام مردم به خصوص فقیران از عوامل افزایش برکت و روزی در زندگی افراد است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله درباره تأثیر زیاد اطعام کردن برافزایش رزق می‌فرمایند:

«الرِّزْقُ أَسْرَعُ إِلَيَّ مَنْ يُطْعِمُ الطَّعَامَ مِنَ السَّكِينِ فِي السَّنَامِ»^۱ روزی کسی که اطعام می‌کند سریع‌تر از فرو رفتن کارد در کوهان شتر به سویش می‌آید».

۵. قرض دادن

یک از کارهای خوب بسیاری از ایرانیان، قرض دادن وسایل منزل به دیگران و به خصوص همسایه است. در آیات قرآن کریم نیز به این کار نیک اشاره شده و به قرض دهندگان وعده مضاعف شدن اموالشان داده شده است. قرآن کریم می‌فرماید:

«مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً»^۲ کیست آن که به خدا وام نیکو دهد تا آن را برایش چندین برابر بیفزاید؟ و خداست که [روزی را] تنگ می‌گیرد و وسعت می‌دهد».

۱. همان، ج ۴، ص ۵۱، ح ۱۰.

۲. سوره بقره، آیه ۲۴۵.

در روایات نیز قرض موجب فزونی رزق دانسته شده است. امام صادق علیه‌السلام در این خصوص می‌فرماید:

«لَا تُمَانِعُوا قَرْضَ الْخَمِيرِ وَالْخُبْزِ وَاقْتَبَاسَ النَّارِ فَإِنَّهُ يَجْلِبُ الرِّزْقَ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ»^۱ از قرض دادن خمیر و نان و آتش به همدیگر پرهیز نکنید، چرا که این کار موجب جلب رزق بر اهل خانه می‌شود.

۶. ازدواج

ازدواج یکی دیگر از عوامل ازدیاد رزق در بین زوج‌های جوان است. برخلاف تصور بسیاری از مردم که ازدواج را امری پرهزینه می‌دانند، این امر مقدس موجب برکت مادی و معنوی در زندگی فرد می‌شود. در حدیثی از پیامبر صلی‌الله علیه و آله آمده است:

«الْتَمِسُوا الرِّزْقَ بِالنِّكَاحِ»^۲ روزی را از راه ازدواج بجوید.

در روایتی دیگر آمده است روزی، شخصی خدمت رسول خدا صلی‌الله علیه و آله آمد و از نیازمندی شکایت کرد. حضرت فرمود ازدواج کن، پس ازدواج کرد و برای او وسعت ایجاد شد.^۳

۱. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۵، ص ۳۱۵، ح ۴۷.

۲. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، ص ۱۹۶.

۳. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۵، ص ۳۳۰، ح ۲.

همچنین امام صادق علیه‌السلام در جواب فردی که از نیازمندی شکایت کرده بود فرمودند که روزی، همراه با همسر است.^۱

۷. پنهان کردن نداری

برخی افراد با اندک فشار مالی، سفره دل خود را برای همه پهن کرده و در مقابل همه افراد، ناله نموده و درخواست کمک مالی می‌کنند؛ اما برخی دیگر با آبرومندی و خویشن‌داری، گرسنگی و نیاز خود را از سایرین پنهان می‌کنند. در روایتی از پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌تضمین داده شده که اگر فردی نیاز خود را از سایرین کتمان کند خداوند رزق او را از مال حلال فراهم می‌کند.

«مَنْ جَاعَ أَوْ احتَاجَ فَكَنَّمَهُ النَّاسَ وَ أَفْشَاهُ إِلَى اللَّهِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَرْزُقَهُ رِزْقُ سَنَةٍ مِنَ الْحَلَالِ»^۲ فرد گرسنه و نیازمندی که گرسنگی و نیازمندی خود را از مردم پنهان کند و نزد خداوند افشا نماید، بر خداوند است که رزق سال او را از مال حلال تأمین کند.

۱. همان، ج ۵، ص ۳۳۰، ح ۴.

۲. شعیری، محمد بن محمد، جامع‌الآخبار، ص ۱۱۱.

۸. صلہ رحم

از دیگر عوامل مادی افزایش رزق، صلہ رحم است. افراد می توانند با جویا شدن احوال اقوام و کمک به ایشان رزق خود را وسعت ببخشند. امیرالمؤمنین علیه السلام در این زمینه می فرماید:

«صَلَّةُ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ؛^۱ صلہ رحم رزق را زیاد می کند».

در روایتی پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله می فرمایند: کسی که دوست دارد روزی اش زیاد شود و مرگش به تأخیر بیفتد، صلہ رحم کند.^۲

۹. پرداخت حقوق مادی الهی

پرداخت حقوق مادی که مربوط به خداوند است از دیگر اسباب نزول رزق هست. در روایتی از امام باقر علیه السلام درباره زکات که یکی از واجبات مالی محسوب می شود آمده است:

«الزَّكَاةُ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ؛^۳ زکات دادن، روزی را می افزاید».

از مسائل مالی لازم دیگر که تأثیری فزاینده در روزی افراد دارد، پرداخت خمس اموال است. امام رضا علیه السلام در این رابطه می فرماید:

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، الخصال، ج ۲، ص ۵۰۵، ح ۲.

۲. همان، ج ۱، ص ۳۲، ح ۱۲.

۳. طوسی، محمد بن الحسن، الأموال، ص ۲۹۶، ح ۵۸۲.

«فَإِنَّ إِخْرَاجَهُ مِفْتَاحُ رِزْقِكُمْ»^۱ (پرداخت خمس)، کلید (برکت) رزق شما است».

باید توجه داشت که عوامل مادی در موارد گفته شده خلاصه نمی‌شود و عوامل دیگری نیز در افزایش رزق دخیل هستند که به خاطر طولانی شدن متن از ارائه همه آن‌ها خودداری شد.

نتیجه

برخی از عوامل افزایش رزق مادی محسوب می‌شوند. با دقت و هزینه کرد در این موضوعات، می‌توان برکت را از طرف خدا دریافت نمود و زندگی مادی خود را متحول ساخت. «صدقه و انفاق به دیگران» و به خصوص فقرا یکی از این نوع کارهای خوب است، «نیکوکاری» به سایرین نیز چنین آثاری دارد. «دعوت کردن مهمان» و پذیرایی از او باعث جلب محبت و رزق الهی می‌شود. به طور کلی «اطعام» به سایرین مشمول برکات الهی و باعث افزایش روزی می‌شود. در روایات «قرض دادن وسایل منزل» نیز باعث گشایش‌هایی در روزی می‌گردد. برخلاف تصور عمومی که «ازدواج» را امری هزینه بر می‌دانند، مطابق روایات، خداوند متعال این امر خیر را باعث افزایش برکت و روزی افراد قرار داده است. «صله‌رحم» نیز از دیگر عوامل افزایش رزق است. باید توجه داشت که صله‌رحم علاوه بر سر زدن به اقوام و جويا شدن احوال آن‌ها، کمک و

۱. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۱، ص ۵۴۸، ح ۲۵.

مساعدت به آنها نیز هست. همچنین «پرداخت حقوق مادی الهی» نیز از دیگر اسباب زیاد شدن روزی محسوب می شود. نکته مهم این که چنانچه فردی دچار نداری و فقر شد، اگر این وضع خود را از سایرین «مخفی» نگه دارد، خداوند نیز اسباب گشایش در روزی را برای او فراهم خواهد کرد.

کلمات کلیدی: افزایش رزق، افزایش درآمد، زیاد کردن روزی، منبع یابی حدیث، عوامل مادی افزایش روزی.

۳. عوامل بهداشتی در افزایش رزق

پرسش:

با توجه به تعالیم و معارف اسلام چه «عوامل بهداشتی» در برکت و افزایش رزق و روزی تأثیر دارند؟

پاسخ:

مقدمه

از نکاتی که در آموزه‌های دین اسلام به آن اهمیت زیادی داده شده و روایات فراوانی درباره آن وجود دارد، رعایت بهداشت است. رعایت بهداشت فردی و اجتماعی موضوعی است که در سیره اهل بیت علیهم‌السلام وجود داشته و دیگران را بر آن سفارش نموده‌اند. مطابق برخی روایات، دقت در رعایت امور بهداشتی علاوه بر حفظ سلامتی موجب افزایش رزق و روزی افراد نیز خواهد شد. در این نوشته، بر اساس روایات به عواملی بهداشتی که سبب افزایش رزق و روزی می‌شود، اشاره خواهد شد.

عوامل بهداشتی افزایش رزق در روایات

مطابق روایات، روزی همه در دست خداوند است و کم و زیاد شدن آن نیز مطابق خواسته و اراده اوست. در روایتی از امیرالمؤمنین علیه‌السلام

آمده است:

«لَا يَمْلِكُ إِمْسَاكَ الْأَرْزَاقِ وَإِدْرَارَهَا إِلَّا الرِّزْقُ؛^۱ اختیار کم و زیاد شدن روزی‌ها جز در دست روزی‌رسان نیست.»

بنابراین روزی‌رسان اصلی خداست و اوست که میزان رزق را مشخص می‌کند. باید توجه داشت که گاهی رزق در اموری است که انسان آن‌ها را درک می‌کند و گاهی در چیزهایی است که درک آن برای همگان ممکن نیست. به عنوان مثال برداشته شدن آثار یا پیامدهای بد و منفی کاری، رفع بلا و دفع بیماری از انسان می‌تواند از مصادیق برکت در زندگی انسان باشد که با نگاه اول قابل‌درک نیستند. پس افراد می‌توانند با آموزه‌هایی که خداوند در مورد زیاد کردن برکت در مال بیان کرده، وضعیت مادی خود را بهبود ببخشند و از آثار ظاهری و پنهانی آن بهره‌مند شوند. عوامل افزایش روزی در روایات فراوان هستند. برخی از این اسباب، در حوزه بهداشت ظاهری، نظافت محیط زندگی و بهداشت فردی وجود دارند. در ادامه ارتباط افزایش رزق با این سه حوزه بهداشتی مورد تبیین قرار می‌گیرد:

۱- رعایت بهداشت ظاهری

از کارهایی که موجب افزایش روزی می‌شود، رعایت بهداشت ظاهری

۱. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و درر الکلم، ص ۷۸۷، ح ۴۰۱.

است. در برخی روایات تصریح شده که گرفتن ناخن و کوتاه کردن مو به خصوص در روز جمعه موجب نازل شدن رزق بر افراد می‌شود. در حدیثی راوی از امام صادق علیه‌السلام می‌پرسد:

«عَلَّمَنِي دُعَاءَ اسْتَنْزِلُ بِهِ الرِّزْقَ فَقَالَ لِي خُذْ مِنْ شَارِبِكَ وَأَظْفَارِكَ وَ لِيَكُنْ ذَلِكَ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ؛ دعایی تعلیم من فرماید تا موجب گشایش و فراوانی روزی گردد، حضرت فرمود: ناخن‌ها و شارب (سیل) خود را کوتاه کن و حتماً این کار را در روز جمعه انجام ده»^۱.

تمییز نگه داشتن لباس و زدن عطر از دیگر مصادیق بهداشت ظاهری است. در روایتی دیگر امام صادق علیه‌السلام در این باره می‌فرماید:

«إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْجَمَالَ وَ التَّجَمُّلَ وَ يَكْرَهُ الْبُؤْسَ وَ التَّبَاؤُسَ فَإِنَّ اللَّهَ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عَبْدٍ نَعَمَهُ أَحَبَّ أَنْ يَرَى عَلَيْهِ أَثَرَهَا قِيلَ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ يَنْظِفُ ثَوْبَهُ وَ يُطَيِّبُ رِيحَهُ؛ خداوند زیبایی و زینت را دوست دارد، خوش ندارد که فرد خود را فقیر و درمانده نشان دهد، زیرا خداوند دوست دارد که وقتی نعمتی به بنده‌اش می‌رسد، اثر آن را ببیند، گفته شد، چگونه؟ فرمود، لباس خود را پاکیزه نگه دارد، خود را خوشبو سازد»^۲.

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، ص ۲۴.

۲. طوسی، محمد بن الحسن، الأمالی، ص ۲۷۵، ح ۵۲۶.

یکی دیگر از کارهایی که افراد در راستای بهداشت ظاهری خویش انجام می‌دهند، شانه کردن مو است. در روایتی از امام صادق علیه‌السلام نقل شده که:

«إِنَّ الْمَشْطَ يُجَلِّبُ الرِّزْقَ وَيُحَسِّنُ الشَّعْرَ؛ شانه زدن سبب افزایش روزی و زیبا شدن مو می‌گردد.»^۱

البته نکته قابل توجه این است که شانه کردن مو باید به صورت نشسته باشد و چنانچه فردی ایستاده مویش را شانه کند، مطابق روایات نه تنها باعث افزایش رزق نشده، بلکه موجب فقر نیز می‌گردد.^۲

۲- رعایت بهداشت محل زندگی

از نکات بهداشتی که موجب افزایش و برکت در روزی است، شستن ظروف کثیف و تمیز نگه داشتن جلوی منازل هست. در روایتی از امام صادق علیه‌السلام آمده است:

«غَسَلُ الْإِنَاءِ وَكَسْحُ الْفَنَاءِ مَجْلِبُهُ لِلرِّزْقِ؛ شستن ظرف و جارو زدن جلو درب منزل، باعث جلب روزی می‌شود.»^۳

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، الخصال، ج ۱، ص ۲۶۸، ح ۳.

۲. همان، ج ۲، ص ۵۰۴، ح ۲.

۳. همان، ج ۱، ص ۵۴، ح ۷۳.

در روایت دیگر از این امام بزرگوار آمده است:

«خداوند (دوست دارد بنده‌اش) خانه‌اش را جارو زند، زباله‌های آن را دور ریزد. حتی روشن کردن چراغ قبل از غروب آفتاب فقر را از بین برده و روزی را افزایش می‌دهد.»^۱

البته در دوران کنونی که بسیاری از مردم در آپارتمان زندگی می‌کنند، تمییز نگه داشتن راهروها، آسانسور و رسیدگی به محوطه، می‌تواند مصداق این روایات باشد.

۳- رعایت بهداشت فردی

در اسلام به بهداشت فردی بسیار اهمیت داده شده و دستوراتی در این راستا وجود دارد. در برخی روایت آمده که شستن دست پیش و پس از غذا موجب زیاد شدن روزی انسان و از بین رفتن فقر می‌شود. رسول خدا صلی الله علیه و آله در این باره می‌فرمایند:

«غَسَلُ الْيَدَيْنِ قَبْلَ الطَّعَامِ وَ بَعْدَهُ يَنْفِي الْفَقْرَ وَ يَجْلِبُ الرِّزْقُ؛^۲ شستن دست پیش و پس از غذا فقر را زائل نموده و سبب افزایش روزی می‌گردد».

۱. طوسی، محمد بن الحسن، الأُمالی، ص ۲۷۵، ح ۵۲۶.

۲. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، ص ۱۴۰.

در روایاتی دیگر به وضو گرفتن قبل و بعد از غذا اشاره شده و این عمل را نیز موجب گشایش مالی در زندگی انسان معرفی می‌کند.^۱

شست و شوی سر نیز یکی از سفارش‌های دین است. در روایتی ذکر شده که شست و شوی سر با خطمی موجب افزایش رزق خواهد شد. امام رضا علیه‌السلام در این موضوع می‌فرمایند:

«غَسَلُ الرَّأْسِ بِالْخِطْمِيِّ يَجْلِبُ الرِّزْقَ جَلْبًا؛^۲ شستن سر با خطمی موجب جلب رزق خواهد شد».

در روایتی دیگر از این امام بزرگوار توصیه شده برای بهره‌مندی از این اثر می‌توان این عمل را با گیاه سدر انجام داد:

«غَسَلُ الرَّأْسِ بِالسِّدْرِ يَجْلِبُ الرِّزْقَ جَلْبًا؛^۳ شستن سر با سدر سبب افزایش روزی می‌گردد».

از دیگر کارهای پر فایده در راستای سلامتی بدن، خلال کردن است. علاوه بر این در روایتی از پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌نقل شده که اثر دیگر این کار، افزایش روزی خلال کننده خواهد بود.

۱. برقی، احمد بن محمد بن خالد، المحاسن، ج ۲، ص ۴۲۴، ح ۲۲۱.

۲. ابن بابویه، محمد بن علی، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، ص ۲۰.

۳. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۶، ص ۵۰۴، ح ۶.

«تَخَلَّلُوا عَلَى أَثْرِ الطَّعَامِ فَإِنَّهُ مَصْحَهُ لِلْفَمِ وَالتَّوَاجِدِ وَ يَجْلِبُ الرِّزْقَ عَلَى الْعَبْدِ؛^۱ پس از غذا دندان‌های خود را خلال کنید که سبب سلامتی دهان و دندان‌ها و افزایش روزی می‌گردد».

باید توجه داشت که خلال غیر از مسواک زدن است و برای مسواک آثار و فواید دیگری در روایات اهل بیت علیهم السلام نقل شده است. از دیگر عوامل وسعت در رزق، با طهارت بودن است. طهارت واژه‌ای عام است که هم پاکیزگی عمومی و هم با وضو بودن را شامل می‌شود. پیامبر صلی الله علیه و آله در این رابطه می‌فرماید:

«دُمْ عَلَى الطَّهَارَةِ يُوسِّعْ عَلَيْكَ فِي الرِّزْقِ؛^۲ پیوسته در حال طهارت باش، روزی‌ات گسترش می‌یابد».

با توجه به مطالب بیان شده، بسیاری از امور بهداشتی هستند که انسان‌ها در طول شبانه روز با آن‌ها سر و کار دارند و طبیعتاً اگر به صورت خاص انجام دهند؛ آثار مثبت از جمله افزایش رزق و روزی را به دنبال خواهد داشت؛ البته ممکن است امور دیگر نیز در روایات بیان شده باشد که نیازمند یک نگاه‌شسته مستقل است.

۱. ابن اشعث، محمد بن محمد، الجعفریات (الأشعثیات)، ص ۲۸.

۲. متقی هندی، کنز العمال، ص ۱۲۹، ح ۴۴۱۵۴.

نتیجه

برای افزایش روزی عوامل متعددی وجود دارد. برخی از این عوامل در حوزه رعایت بهداشت هستند. این اسباب خود به سه بخش تقسیم می‌شوند. بخش اول در «بهداشت ظاهری افراد» است. در روایات بیان شده که «کوتاه کردن مو و ناخن» به خصوص در روز جمعه، «زدن عطر»، «تمیز نگه داشتن لباس» و «شانه کردن مو» از عوامل افزایش رزق هستند. «شستن ظروف»، «جارو کردن درب منزل» و «دور ریختن زباله‌ها» از مواردی هستند که در بخش دوم با عنوان «بهداشت محل زندگی» ارائه شده‌اند و از اسباب افزایش روزی محسوب می‌شوند؛ اما برخی از روایات نیز به افزایش رزق با رعایت «بهداشت فردی» اشاره می‌کنند. «شستن دست‌ها قبل و بعد از غذا»، «شست و شوی سر»، «خلال کردن» پس از غذا و همواره تمییز و با «طهارت» بودن از این موارد شمرده می‌شود.

کلمات کلیدی: افزایش رزق، افزایش درآمد، زیاد کردن روزی، منبع یابی حدیث، بهداشت فردی و ظاهری، بهداشت محیط.

۴. عوامل اخلاقی در افزایش رزق و روزی

پرسش:

با توجه به تعالیم و معارف اسلام، «عوامل اخلاقی» مؤثر در برکت و افزایش رزق و روزی کدامند؟

پاسخ:

مقدمه

در جامعه کنونی چنین تصور می‌شود که برای افزایش روزی، فقط باید دنبال ذکر یا وردی مجرب گشت تا با آن رزق را در زندگی زیاد نمود؛ اما چنین تصویری غلط است. عوامل افزایش رزق فقط در دعا و ذکر و ورد نیست، بلکه برای برکت در زندگی، عوامل متعدد دیگری نیز دخیل هستند؛ به عنوان مثال عوامل مادی، عبادی و بهداشتی نیز وجود دارند که به وسیله آنها می‌توان به افزایش روزی کمک نمود. نوع دیگر اسباب زیاد کردن رزق، عوامل اخلاقی هستند که در این نوشته برخی از آن عوامل بر اساس روایات ارائه می‌شوند.

عوامل اخلاقی افزایش رزق در روایات

باید دانست که افزایش رزق فقط در زیاد شدن درآمد نیست و برکات الهی می‌تواند در زندگی انسان‌ها به شکل‌های گوناگونی نازل شود. به

عنوان مثال رفع بلا و بیماری از مواردی هستند که خود برای انسان افزایش روزی محسوب می‌شوند. وقتی فردی به جای هزینه در بیماری، مالش را در سایر امور جاری زندگی خود خرج می‌کند، این درواقع برکتی پنهان است که خداوند مهربان و عالم، آن را در زندگی او نهاده و گاهی حتی خود فرد نیز از آن بی‌خبر است. عواملی که این برکات را به سوی انسان می‌کشاند از یک سنخ نبوده و چندین نوع هستند. یکی از این انواع، عوامل اخلاقی محسوب می‌شوند. این عوامل از اخلاق و رفتار انسان نشئت می‌گیرند. با استفاده از این موارد، می‌توان باب رزق را بر روی زندگی خود گشود و از آثار آن بهره برد. در نوشتار حاضر به ۱۰ عامل اخلاقی اشاره خواهد شد.

۱. پرهیزگاری

تقوا یا به عبارتی پرهیزگاری حالتی درونی است که انسان را از انجام اعمال ناشایست باز می‌دارد. قرآن کریم درباره تأثیر تقوا در افزایش رزق می‌فرماید: «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ؛^۱ هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند راه نجاتی برای او فراهم می‌کند و از جایی که گمان ندارد به او روزی می‌دهد.»

۱. سوره طلاق آیات ۲ و ۳.

در روایتی امیرالمؤمنین علیه السلام تقوا را عامل وسعت در رزق می‌داند.^۱ بنابراین چنانچه افراد در زندگی خویش تقوا را سرلوحه کارهای خود قرار دهند، رزق مادی و معنوی آنها بسیار زیاد خواهد شد؛ چنانچه خداوند متعال در آیه ۹۶ سوره اعراف وعده داده که چنانچه مردم شهرها ایمان بیاورند و تقوا پیشه کنند، برکات آسمان و زمین برایشان فراهم می‌شود.^۲

۲. خوش اخلاقی

از عوامل زیاد شدن رزق، خوش اخلاقی است. مطابق برخی روایات، گنج‌های رزق در خوش برخوردی با دیگران نهفته است.^۳ امام صادق علیه السلام در روایتی می‌فرماید:

«حَسَنُ الْخُلُقِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ؛^۴ خوش خویی، روزی را زیاد می‌کند.»

۱. کوفی اهوازی، حسین بن سعید، الزهد، ص ۳۹، ح ۱۰۴.

۲. سوره اعراف، آیه ۹۶.

۳. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۸، ص ۲۳.

۴. کوفی اهوازی، حسین بن سعید، الزهد، ص ۳۰.

در سخنی دیگر از امیرالمؤمنین علیه‌السلام، خوش رفتاری موجب ایجاد شدن زندگی خوش، امنیت محیط و روزی زیاد می‌گردد.^۱ بنابراین خوش برخوردی با همگان کلید وسعت رزق است. نکته قابل توجه این که در برخی احادیث خوش رفتاری با خانواده و همسایه به طور ویژه، موجب افزایش رزق برشمرده شده است. در ادامه روایات این دو موضوع ارائه می‌شود:

الف) خوش خلقی با خانواده

یکی از علت‌های به وجود آمدن برکت در زندگی، برخورد مناسب با خانواده است. امام صادق علیه‌السلام در این موضوع می‌فرماید:

«مَنْ حَسُنَ بِرُهُ بِأَهْلِ بَيْتِهِ زَيْدَ فِي رِزْقِهِ؛^۲ کسی که در حق خانواده‌اش نیکی بهتر و بیشتری داشته باشد رزقش زیاد می‌شود.»

ب) خوش رفتاری با همسایه

برخورد مناسب با همسایه یکی دیگر از عوامل افزایش روزی است. گفته شده که تا ۴۰ خانه در اطراف انسان همسایه او محسوب می‌شود. در روایتی امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:

۱. لیبی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ، ص ۵۰۶، ح ۹۲۹۱.

۲. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۱۰۴.

«حُسْنُ الْجَوَارِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ؛^۱ همسایه نیک بودن سبب ازدیاد روزی می‌گردد.»

۳. عدالت محوری

مطابق روایات داشتن عدالت و جاری شدن آن در بین مردم و مسئولان باعث برکت در زمین و نزول رزق‌های آسمانی می‌شود. امام صادق علیه‌السلام در این باره می‌فرماید:

«إِنَّ النَّاسَ يَسْتَعْنُونَ إِذَا عُدِلَ بَيْنَهُمْ وَ تَنْزِلُ السَّمَاءُ رِزْقَهَا وَ تُخْرِجُ الْأَرْضُ بِرَكَّتِهَا بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى؛^۲ مردم اگر عدالت در بینشان جاری شود بی‌نیاز می‌شوند و آسمان رزقش و زمین برکتش را به اذن خداوند ارائه می‌دهد.»

۴. ترک حرص

حریص نبودن یکی از صفات خوب افراد است که موجب برکت در رزق می‌شود. در حدیثی از امیرالمؤمنین علیه‌السلام آمده است:

«تُرْكُ الْحِرْصِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ؛^۳ ترک کردن حرص، رزق را زیاد می‌کند.»

۱. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، ص ۶۶۶، ح ۳.

۲. همان؛ ج ۳، ص ۵۶۸، ح ۶.

۳. ابن بابویه، محمد بن علی، الخصال، ج ۲، ص ۵۰۵، ح ۲.

همچنین در برخی روایات تصریح شده که زیاده خواهی افراد حریص، باعث افزایش روزی آن‌ها نخواهد شد.^۱

۵. داشتن نیت خوب

کسی که مثبت اندیش است و نیت خوب دارد علاوه بر آسودگی ذهنی، از فزونی رزق نیز برخوردار می‌شود. امام صادق علیه‌السلام در این رابطه فرموده است:

«مَنْ حَسَنَتْ نَيْتَهُ زِيدَ فِي رِزْقِهِ»^۲ هر که خوش نیت باشد، روزی‌اش زیاد

شود.»

۶. آسان‌گیری بر دیگران

در برخورد با امور، دو رویکرد وجود دارد. برخی در همه کارها آن چنان سخت می‌گیرند که این رفتارشان موجب خساست و حتی آزار سایرین می‌شود، اما برخی به همراه دقت و نظم و قانون‌مداری تا حد امکان کارها را بر خود و دیگران آسان می‌گیرند. در روایتی از امام علی

۱. طبرسی، علی بن حسن، مشکاه الأنوار فی غرر الأخبار، ص ۱۲.

۲. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، ص ۱۰۵، ح ۱۱.

علیه‌السلام چنین اخلاقی از عوامل جاری شدن روزی در زندگی افراد می‌شود:

«التَّسَهُّلُ يُدْرِكُ الْأَرْزَاقَ؛^۱ آسان‌گیری روزی‌ها را سرازیر می‌کند».

۷. رضایت بر روزی

وقتی افراد بدانند روزی رسان واقعی خداوند است، اطمینان قلبی پیدا کرده و از میزان درآمد خود رضایت دارند؛ مطابق روایات چنین افرادی از روزی سرشار بهره‌مند می‌گردند.

قال النبی صلی الله علیه و آله: «إِنَّ لِكُلِّ أَمْرٍ رِزْقًا هُوَ يَأْتِيهِ لَا مُحَالَهَ فَمَنْ رَضِيَ بِهِ بُورِكَ لَهُ فِيهِ وَ وَسِعَهُ وَ مَنْ لَمْ يَرْضَ لَمْ يُبَارَكْ لَهُ فِيهِ وَ لَمْ يَسَعَهُ؛^۲ پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله: هرکسی روزی‌ای دارد که حتماً به او خواهد رسید. پس هر کسی به آن راضی شود، برایش پُر برکت خواهد شد و او را بس خواهد بود و هر کسی به آن راضی نباشد، نه برکت خواهد یافت و نه او را بس خواهد بود».

۱. لیبی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ، ص ۳۰، ح ۴۸۱.

۲. دیلمی، حسن بن محمد، اعلام‌الدین فی صفات المؤمنین، ص ۳۴۲.

۸. توکل بر خدا

کسی که توکلش به خداوند باشد و از غیر خداوند دل ببرد، خداوند روزی او را تأمین می‌کند؛ اما کسی که به خداوند امیدی نداشته باشد، خدا نیز او را به سایرین وا می‌گذارد.

پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله فرمودند: «مَنْ انْقَطَعَ إِلَى اللَّهِ كَفَاهُ اللَّهُ كُلَّ مَوْنِهِ وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ انْقَطَعَ إِلَى الدُّنْيَا وَكَلَّهُ اللَّهُ إِلَيْهَا؛» کسی که از غیر خدا دل بکند، خداوند همه مخارجش را کفالت می‌کند و از جایی که فکرش را نمی‌کند روزی‌اش می‌دهد، ولی کسی که دل به سوی دنیا داشته باشد، خدا او را به دنیا وامی‌گذارد.»

۹. امانت‌داری، راست‌گویی و نیکی به والدین

از دیگر عوامل اخلاقی وسعت رزق، موضوع امانت‌داری و راست‌گویی است. امام ششم علیه‌السلام درباره زنی که در عصر او زندگی می‌کرد و امانت‌دار و راست‌گو بود فرمودند:

۱. قضاعی، محمد بن سلامه، شرح فارسی شهاب الأخبار (کلمات قصار پیامبر خاتم صلی‌الله

«إِنَّهَا صَدَقَتِ الْحَدِيثَ وَ أَدَّتِ الْأَمَانَةَ وَ ذَلِكَ يَجْلِبُ الرِّزْقُ؛^۱ یعنی آن زن راست گو و امانت دار است و این دو تا سبب افزایش روزی می گردند».

در روایتی دیگر امام کاظم علیه السلام امانت و راست گویی را عامل افزایش روزی و خیانت و دروغ گویی را باعث فقر و نفاق می دانند.^۲

یکی دیگر از اخلاق پسندیده افراد، نیکی او به والدین است. در روایتی از پیامبر صلی الله علیه و آله آمده است:

«مَنْ أَلْهِمَ الصَّدَقَ فِي كَلَامِهِ وَ الْإِنصَافَ مِنْ نَفْسِهِ وَ بَرََّ وَالِدِيهِ وَ وَصَلَ رَحِمَهُ أَنْسَى لَهُ فِي أَجَلِهِ وَ وَسَّعَ عَلَيْهِ فِي رِزْقِهِ؛^۳ به هر کسی، راست گویی در گفتار، انصاف در رفتار، نیکی به والدین و صلہ رحم الهام شود، اجلش به تأخیر می افتد و روزیش زیاد می گردد».

۱۰. تشکر کردن

یکی از وظایف اجتماعی - اخلاقی افراد، تشکر بر نعمتی است که به او رسیده است. این نعمت چه از طرف خداوند و چه از طرف مخلوقات باشد، نیاز به شکر دارد. در آیه هفت سوره ابراهیم اشاره شده که چنانچه

۱. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۵، ص ۱۳۳، ح، ۶.

۲. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، ص ۴۰۳.

۳. دیلمی، حسن بن محمد، اعلام الدین فی صفات المؤمنین، ص ۲۶۵.

انسان سپاسگزاری را انجام دهد، نعمتش فزون می‌شود و اگر ناسپاسی نماید، عذاب سخت الهی دامن‌گیر او خواهد شد. امیرالمؤمنین علیه‌السلام درباره ارتباط بین نعمت و شکر فرموده‌اند:

«النَّمُّ مَوْصُولُهُ بِالشُّكْرِ وَ الشُّكْرُ مَوْصُولٌ بِالْمَزِيدِ وَ هُمَا مَقْرُونَانِ فِي قَرْنٍ فَلَنْ يَنْقَطِعَ الْمَزِيدُ مِنَ اللَّهِ حَتَّى يَنْقَطِعَ الشُّكْرُ مِنَ الشَّاكِرِ؛^۱ نعمت به شکر متصل شده و شکر به فزونی و این دو به یک رشته بسته شده‌اند. پس فزونی از طرف خداوند بریده نمی‌شود، مگر آن گاه که شکر، شکر کننده بریده شود».

نتیجه

برکت در زندگی موضوعی است که بسیاری از مردم به دنبال آن هستند، اما برخی نمی‌دانند که برای افزایش رزق، نیازی به خواندن دعاهای طولانی و ذکرهای مشکل نیست و انسان می‌تواند با رعایت برخی امور رفتاری و اخلاقی، به راحتی روزی را به زندگی خود وارد نماید. «پرهیزکاری»، «خوش اخلاقی»، «عدالت محوری» و «ترک حرص» از مواردی هستند که در روایات موجب افزایش توان مالی در زندگی انسان می‌شوند. همچنین «داشتن نیت خوب»، «آسان‌گیری بر دیگران» و «رضایت بر روزی»، از دیگر عواملی هستند که با رعایت آن‌ها روزی

۱. لیبی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ (لللیبی)، ص ۶۴، ح ۱۶۴۴.

انسان بازتر می‌شود. علاوه بر این، «توکل بر خدا»، «امانت‌داری»، راست‌گویی و نیکی به والدین» و همچنین «تشکر کردن» از دیگر عوامل اخلاقی افزایش رزق هستند.

کلمات کلیدی: افزایش رزق، افزایش درآمد، زیاد کردن روزی، منبع یابی حدیث، اخلاق خوب، اخلاق و روزی.

۵. عوامل عبادی در افزایش رزق و روزی

پرسش:

با توجه به تعالیم و معارف اسلام، چه «عوامل عبادی» در برکت و افزایش رزق و روزی تأثیرگذار است؟

پاسخ:

مقدمه

یاد و عبادت خدا از اموری است که تأثیرات گوناگونی بر زندگی انسان دارد. برخی تصور می‌کنند که عبادت فقط برای رسیدن به معنویت کاربرد دارد و آرامش‌بخش روح انسان است. این افراد دانشی درباره تأثیر عبادت در عرصه مادی زندگی انسان ندارند؛ اما با مطالعه و جست‌وجو در منابع دینی، مشخص می‌شود که بندگی خداوند و انجام اعمال صالح، می‌تواند در افزایش روزی و برکت زندگی مادی افراد نیز مؤثر باشد. در ادامه عبادت‌هایی که در منابع اسلامی عامل افزایش رزق برشمرده شده‌اند ارائه می‌شود.

عوامل عبادی افزایش رزق در روایات

افزایش رزق به شکل‌های مختلف در زندگی افراد اتفاق می‌افتد؛ بنابراین

برخلاف تصور برخی، زیاد شدن روزی فقط به افزایش درآمد خلاصه نمی‌گردد. اتفاق نیفتادن بیماری و رفع بلا نمونه‌هایی از برکات خداوند هستند که به وسیله عوامل رزق، در زندگی افراد جاری می‌شوند. در مقابل، داشتن فرزند سالم و صالح، زندگی با آرامش و... نیز از اقسام رزق هستند. عوامل افزایش روزی اقسامی دارند که یکی از این اسباب، توجه داشتن به مسائل عبادی است. در فرهنگ دینی، کسی که مراقب اعمال عبادی خود است، بیشتر مورد برکات الهی قرار می‌گیرد. به جهت تناسب این عوامل با عبادات دینی، این اسباب رزق، «عوامل عبادی افزایش رزق» نام گرفته‌اند. در ادامه چند نمونه از این اسباب بیان می‌شود:

۱. نماز

نماز ستون دین و از اصلی‌ترین عبادات یک انسان است. این فریضه الهی از عوامل افزایش روزی نیز محسوب می‌شود. پیامبر صلی‌الله‌علیه‌و آله در این موضوع می‌فرمایند:

«الصَّلَاةُ مِنْ شَرَائِعِ الدِّينِ وَ فِيهَا مَرْضَاهُ الرَّبِّ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هِيَ مِنْهَاجُ الْأَنْبِيَاءِ وَ لِلْمُصَلِّي حُبُّ الْمَلَائِكَةِ وَ هُدًى وَ إِيمَانٌ وَ نُورُ الْمَعْرِفَةِ وَ بَرَكَةٌ فِي الرِّزْقِ؛^۱ نماز، از آیین‌های دین است و رضای پروردگار، در آن است و آن راه

۱. ابن‌بابویه، محمد بن علی، الخصال، ج ۲، ص ۵۲۲، ح ۱۱.

پیامبران است، برای نمازگزار، محبت فرشتگان، هدایت، ایمان، نور معرفت و برکت در روزی است».

در سیره پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده که ایشان هر وقت دچار مشکل مالی می شد، به خانواده شان سفارش می کرد تا نماز بخوانند و آن مشکل از ایشان برطرف می شد.^۱ در روایتی دیگر ایشان فرموده اند که وقتی ترس از فقر در شما پدیدار شد، دو رکعت نماز بخوانید و خداوند، تهی دستی را از شما بر طرف خواهد کرد.^۲ با توجه به روایت اول که نماز را از بنیان های دین شمرده و همچنین روایات بعدی که نمازهای مستحبی مانند نماز شب را باعث افزایش رزق برمی شمارد، معلوم می شود که تفاوتی بین نماز واجب و مستحب نیست و هر دو باعث نزول رزق الهی می گردند. البته در برخی روایات اشاره شده که نمازی چنین اثری دارد که مورد قبول خداوند واقع شود.^۳

۲. خواندن تعقیبات

از دیگر عوامل مرتبط با نماز، خواندن تعقیبات آن است. تعقیبات اعمال

۱. شهید ثانی، زین الدین بن علی، مسکن الفؤاد عند فقد الأحبه و الأولاد، ص ۵۰.

۲. ابن اشعث، محمد بن محمد، الجعفریات (الأشعثیات)، ص ۳۶.

۳. شعیری، محمد بن محمد، جامع الأخبار، ص ۷۲.

و آداب مستحبی است که پس از نماز به جای آورده می‌شود. امیرالمؤمنین علیه‌السلام در این باره می‌فرماید:

«والتَّعْقِيبُ بَعْدَ الْغَدَاةِ وَبَعْدَ الْعَصْرِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ ... مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ كُلَّ يَوْمٍ ثَلَاثِينَ مَرَّةً دَفَعَ اللَّهُ عَنْهُ سَبْعِينَ نَوْعًا مِنَ الْبَلَاءِ أَيْسَرَهَا الْفَقْرُ! ^۱ تعقیب نماز صبح و عصر روزی را زیاد می‌کند... هر کس هر روز سی بار خدا را تسبیح کند، خداوند هفتاد نوع بلا را که سبک‌ترین آن‌ها فقر است، از او دفع می‌کند.»

در روایتی دیگر آمده که خواندن تعقیب بین طلوع فجر و طلوع خورشید موجب نازل شدن رزق می‌گردد.^۲ قابل توجه این که برای نماز تعقیبات بسیار زیادی وجود دارد که جهت مطالعه در مورد این اعمال و بهره‌مندی بیشتر می‌توان به کتاب مفاتیح‌الجنان مراجعه نمود.^۳

۳. تکرار اذان

یکی از راه‌های آسان، برای افزایش روزی، تکرار اذان به همراه مؤذن

۱. ابن‌بابویه، محمد بن علی، الخصال، ج ۲، ص ۵۰۵.

۲. ابن‌بابویه، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۱۲۷، ح ۳۱۰.

۳. قمی، شیخ عباس، مفاتیح‌الجنان، باب اول در تعقیب نمازها و دعاهاى ایام هفته و اعمال شب و روز.

است. فردی از امام صادق علیه‌السلام به خاطر فقر شکایت کرد. امام علیه‌السلام در جواب او فرمودند:

«أَذِّنْ كُلَّمَا سَمِعْتَ الْأَذَانَ كَمَا يُؤَدِّنُ الْمُؤَدِّنُ؛^۱ با شنیدن اذان، جملات اذان را همان‌طور که مؤذن می‌گوید تکرار کن».

۴. دعا

از دیگر عوامل عبادی در راستای ازدیاد روزی، موضوع دعا است. در این موضوع روایات زیادی وارد شده است. امام صادق علیه‌السلام در این باره می‌فرمایند:

«إِنَّ اللَّهَ قَسَمَ الْأَرْزَاقَ بَيْنَ عِبَادِهِ وَ أَفْضَلَ فَضْلًا كَبِيرًا لَمْ يُقَسِّمْهُ بَيْنَ أَحَدٍ، قَالَ اللَّهُ: «وَأَسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ»^۲ خداوند روزی‌ها را میان بندگان خود تقسیم کرد و مقدار فراوانی را زیاد آورد که میان هیچ کس تقسیم نکرد. خداوند فرموده است: «و از خدا زیادی‌اش را بخواهید».

دعا راهی گستره برای جلب روزی است چرا که نه تنها دعا کردن برای

۱. قطب‌الدین راوندی، سعید بن هبه الله، الدعوات / سلوه‌الجزین، ص ۱۱۶.

۲. عیاشی، محمد بن مسعود، تفسیر العیاشی، ج ۱، ص ۲۳۹، ح ۱۱۷.

خود بلکه دعا برای دیگران نیز از موجبات نازل شدن رزق است. این امام بزرگوار در حدیثی دیگر می‌فرماید:

«عَلَيْكَ بِالِدَعَاءِ لِأَخْوَانِكَ بَطْهَرِ الْغَيْبِ فَإِنَّهُ يَهِيلُ الرِّزْقَ؛^۱ بر تو باد به دعا کردن برای برادرانت که این کار روزی را [به طرف تو] سرازیر می‌کند».

بنابراین یکی از خواص دعا، افزایش رزق است. علاوه بر این، دعاهاى ویژه‌ای نیز برای درخواست افزایش برکت و روزی از خداوند نیز وجود دارد. به عنوان مثال در کتاب «الکافی» از مهم‌ترین کتاب‌های شیعه، فصلی به عنوان ادعیه برای رزق وجود دارد.^۲ برای نمونه دعایی از امام صادق علیه‌السلام برای افزایش رزق ارائه می‌شود:

«اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي مِنْ فَضْلِكَ الْوَاسِعِ الْحَلَالِ الطَّيِّبِ رِزْقًا وَاسِعًا حَلَالًا طَيِّبًا بَلَاغًا لِلدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ صَبًا صَبًا هَنِيبًا مَرِيئًا مِنْ غَيْرِ كَدٍّ وَلَا مِنْ مِنْ أَحَدٍ خَلَقَكَ إِلَّا سَعَهُ مِنْ فَضْلِكَ الْوَاسِعِ فَإِنَّكَ قُلْتَ وَ سَأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ فَمِنْ فَضْلِكَ أَسْأَلُ وَ مِنْ عَطِيَّتِكَ أَسْأَلُ وَ مِنْ يَدِكَ الْمَلَأَى أَسْأَلُ».^۳

۱. ابن ادریس، محمد بن احمد، السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی (و المستطرفات)، ج ۳، ص

۲. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، ص ۵۵۰.

۳. همان، ج ۲، ص ۵۵۱، ح ۱.

۵. زیارت امام حسین علیه السلام

یکی از عوامل مهم زیاد شدن رزق، زیارت حضرت ابی عبدالله الحسین علیه السلام است. این عامل از این جهت مهم است که در روایات فراوانی نقل شده است که با زیارت این امام بزرگوار، برکات بر زندگی افراد جاری می شود که یکی از آنها افزایش روزی است. امام صادق علیه السلام درباره این زیارت به یکی از یارانشان می فرماید:

«لَا تَدَعُ زِيَارَةَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ مَرُّ أَصْحَابِكَ بِذَلِكَ يَمُدُّ اللَّهُ فِي عُمُرِكَ وَ يَزِيدُ اللَّهُ فِي رِزْقِكَ وَ يُحْيِيكَ اللَّهُ سَعِيداً وَ لَا تَمُوتُ إِلَّا سَعِيداً [شَهِيداً] وَ يَكْتُبُكَ سَعِيداً؛^۱ زیارت امام حسین علیه السلام را رها نکن و دوستان خود را هم به آن سفارش کن که در این صورت، خداوند عمرت را طولانی و روزیات را زیاد می کند و زندگیات را همراه با سعادت می کند و جز سعادت مند نمی میری و نام تو را در شمار سعادت مندان، ثبت می کند.»

۱. ابن قولویه، جعفر بن محمد، کامل الزیارات، ص ۱۵۲، ح ۵.

در روایات دیگری زیارت امام حسین علیه‌السلام موجب گسترده شدن سفره روزی انسان،^۱ و برطرف شدن گرفتاری‌های مادی و معنوی^۲ دانسته شده است.

۶. نماز شب

در احادیث فراوانی ذکر شده که نماز شب موجب افزایش رزق انسان می‌شود. به عنوان نمونه امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:

«صلاة الليل تجلب الرزق»^۳ نماز شب روزی را جذب می‌نماید.

در برخی احادیث دیگر آمده است که نماز شب علاوه بر افزایش روزی، موجب ادا قرض^۴ و برکت در رزق خواهد شد.^۵ همچنین در احادیثی دیگر، نماز شب عامل رسیدن روزی به افراد در طول روز دانسته شده است.^۶

۱. همان، ص ۱۶۸.

۲. همان، ص ۱۵۱.

۳. ابن بابویه، محمد بن علی، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، ص ۴۱.

۴. همان، ص ۴۲.

۵. دیلمی، حسن بن محمد، إرشاد القلوب إلى الصواب، ج ۱، ص ۱۹۱.

۶. ابن بابویه، محمد بن علی، من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۴۷۴، ح ۱۳۷۱.

۷. انجام حج و عمره

یکی از عباداتی که برای افزایش رزق و روزی کاربرد دارد، رفتن به سفر حج است. به ظاهر، حج سفری پرهزینه است، ولی در روایات تصریح شده که این عبادت موجب برکت در زندگی مادی افراد می‌شود. امام سجاد علیه‌السلام در این باره می‌فرماید:

«حُجُّوا وَ اعْتَمِرُوا تَصِحَّ أَبْدَانُكُمْ وَ تَتَّسِعَ أَرْزَاقُكُمْ وَ يَصْلَحَ إِيْمَانُكُمْ وَ تُكْفَوْنَ مَثُونَاتِ عِيَالِكُمْ؛^۱ حج گزارید و عمره انجام دهید که در این صورت، بدن‌هایتان سالم، روزی‌تان وسیع، ایمان‌تان اصلاح و هزینه زندگی‌تان خورهای‌تان تأمین خواهد شد.»

۸. استغفار

از دیگر عوامل افزایش رزق می‌توان به درخواست بخشش از خداوند اشاره کرد. در آیه ۱۰ و ۱۱ سوره نوح خداوند متعال بیان می‌کند که استغفار موجب نزول باران رحمت از آسمان است.

«قُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا. يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا؛^۲ پس [به

۱. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۴، ص ۲۵۲، ح ۱.

۲. سوره نوح، آیه ۱۰ و ۱۱.

آنان] گفتم: از پروردگارتان آموزش بخواهید که او همواره بسیار آمرزنده است. تا باران آسمان بر شما فراوان نازل کند».

از امیرالمؤمنین علیه السلام درباره ارتباط بین استغفار و رزق روایت شده که: «الاسْتِغْفَارُ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ؛^۱ استغفار رزق را زیاد می کند».

همچنین برخی روایات بیان کرده اند که استغفار زیاد موجب جلب رزق از درگاه الهی می گردد.^۲

۹. خواندن قرآن

از دیگر عامل های افزایش روزی، قرآن خواندن است. البته برخی سوره ها تأثیر بیشتری در این موضوع دارند. در روایتی از امام صادق علیه السلام آمده است:

«مَنْ قَرَأَ سُورَةَ ق وَسَعَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي رِزْقِهِ؛^۳ کسی که سوره «ق» را قرائت کند، خداوند روزیش را وسعت می دهد».

۱. فتال نیشابوری، محمد بن احمد، روضه الواعظین و بصیره المتعظین، ج ۲، ص ۴۵۵.

۲. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، ص ۱۰۶.

۳. دیلمی، حسن بن محمد، اعلام الدین فی صفات المؤمنین، ص ۳۷۷.

این تأثیر مطابق روایات در سوره ذاریات نیز وجود دارد. امام ششم علیه‌السلام در روایت دیگری می‌فرماید:

«مَنْ قَرَأَ سُورَةَ وَ الذَّارِيَاتِ فِي يَوْمِهِ أَوْ فِي لَيْلَتِهِ أَصْلَحَ اللَّهُ لَهُ مَعِيشَتَهُ وَ أَتَاهُ

بِرِزْقٍ وَ أَسْعٍ؛^۱ کسی که سوره ذاریات را در صبح و شب بخواند، خداوند معیشتش را اصلاح کرده و رزق گسترده‌ای به او عنایت می‌فرماید».

۱۰. فراگیری علم

در برخی روایات اشاره شده که وقت گذاشتن برای فراگیری علم موجب زیاد شدن رزق می‌گردد. در روایتی از پیامبر صلی‌الله علیه و آله آمده است:

«إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ تَكَفَّلَ لِطَالِبِ الْعِلْمِ بِرِزْقِهِ خَاصَّةً عَمَّا ضَمَّنَهُ لِغَيْرِهِ؛^۲ خداوند

متعال گذشته از ضمانتی که برای رزق عموم مردم نموده است، به طور ویژه تأمین رزق طالبان علم را بر عهده گرفته است».

۱۱. سحرخیزی

۱. همان، ص ۳۷۷.

۲. شهید ثانی، زین‌الدین بن علی، منیه‌المیرید، ص ۱۶۰.

از بهترین ایام و ساعات نازل شدن رزق، سحر است. بسیاری از مردم بین طلوع فجر و طلوع خورشید به استراحت می‌پردازند در صورتی که بهترین اوقات دریافت رزق مادی و معنوی همین ساعات هست. در برخی روایات آمده که تلاش و فعالیت در صبح موجب افزایش برکت و پیروزی است:

قال النبی صلی الله علیه و آله: «بَاكِرُوا فِي طَلَبِ الرِّزْقِ وَالْحَوَائِجِ فَإِنَّ الْغُدُوَّ بَرَكَةٌ وَ نَجَاحٌ»^۱ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: در پی روزی و نیازها، سحرخیز باشید؛ چرا که حرکت در آغاز روز، [مایه] برکت و پیروزی است. «همچنین بهترین ساعات برای دعا و ذکر الهی نیز صبح زود است و برای این ساعات آداب و اذکاری هم ذکر شده است.^۲

باید توجه داشت که عوامل عبادی در موارد گفته شده خلاصه نمی‌شود و عوامل دیگری نیز در افزایش رزق دخیل هستند که به خاطر طولانی شدن متن از ارائه همه آنها خودداری می‌شود.

نتیجه

افراد با پرداختن به عبادت نه تنها در حوزه معنوی خود را ارتقا می‌بخشند و به خداوند تقرب می‌جویند، بلکه در عرصه مادی نیز می‌توانند با انجام

۱. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، ص ۳۷۱، ح ۱۰۷۸.

۲. رک: ابن بابویه، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه، ص ۱۲۷، ح ۳۱۰.

اعمال و عبادات تعیین شده از سوی خدا، برکت را به زندگی خود وارد سازند. در روایات اسلامی برخی از عبادات عامل افزایش رزق شمرده شده است. «نماز» از عبادت‌هایی است که موجب سرازیر شدن برکت به زندگی افراد است. نمازهای واجب و «نماز شب» از این دسته محسوب می‌شوند. «تکرار اذان با مؤذن» و به جا آوردن «تعقیبات» از امور مرتبط با نماز است که در روزی انسان نقش ایفا می‌کنند. «دعا» و «استغفار» نیز از دیگر اسباب نزول رزق محسوب می‌شوند. همچنین در روایات بیان شده که «سحرخیزی» و «قرائت قرآن» به خصوص برخی سوره‌های ویژه آن، موجب افزایش روزی است. «انجام حج و عمره» نیز در برخی منابع اسلامی سبب فزون برکت در زندگی مادی محسوب شده است. یکی دیگر از عوامل افزایش روزی «زیارت امام حسین علیه‌السلام» است که روایات زیادی در این مورد بیان شده است. «فراگیری علم» و دانش نیز از سایر مواردی است که چنین تأثیری را در زندگی افراد دارد.

کلمات کلیدی: افزایش رزق، افزایش درآمد، زیاد کردن روزی، منبع یابی حدیث، اعمال عبادی.

کتابنامه

قرآن کریم.

۱. ابن ادريس، محمد بن احمد، السرائر الحاوی لتحرير الفتاوی (و المستطرفات)، محقق / مصحح: الموسوی، حسن بن احمد و ابن مسیح، ابوالحسن، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۰ ق.
۲. ابن اشعث، محمد بن محمد، الجغریات (الأشعثیات)، محقق / مصحح: ندارد، تهران: مکتبه النینوی الحدیثه، بی تا.
۳. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، محقق / مصحح: غفاری، علی اکبر، قم: جامعه مدرسین، ۱۳۶۳ ق.
۴. ابن قولویه، جعفر بن محمد، کامل الزیارات، محقق / مصحح: امینی، عبدالحسین، نجف اشرف: دارالمرتضویه، ۱۳۵۶.
۵. ابن بابویه، محمد بن علی، النخصال، محقق / مصحح: غفاری، علی اکبر، قم: جامعه مدرسین، ۱۳۶۲.
۶. ابن بابویه، محمد بن علی، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، محقق / مصحح: ندارد، قم: دارالشریف الرضی للنشر، ۱۴۰۶ ق.
۷. ابن بابویه، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه، محقق / مصحح: غفاری، علی اکبر، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۳ ق.
۸. برقی، احمد بن محمد بن خالد، المحاسن، محقق / مصحح: محدث، جلال الدین، قم: دارالکتب الإسلامیه، ۱۳۷۱ ق.

۹. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، محقق / مصحح: ندارد، تهران: دنیای دانش، ۱۳۸۲ ش.
۱۰. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و درر الکلم، محقق / مصحح: رجائی، سید مهدی، قم: دارالکتاب الإسلامی، ۱۴۱۰ق.
۱۱. دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، تهران: موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم: ۱۳۷۷.
۱۲. دیلمی، حسن بن محمد، إرشاد القلوب إلى الصواب، محقق/مصحح: ندارد، قم: الشریف الرضی، ۱۴۱۲ق.
۱۳. دیلمی، حسن بن محمد، اعلام الدین فی صفات المؤمنین، محقق / مصحح: مؤسسه آل البيت عليهم السلام، قم: مؤسسه آل البيت عليهم السلام، ۱۴۰۸ق.
۱۴. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، محقق/مصحح: داوودی، صفوان عدنان، بیروت: دار القلم، چاپ اول، ۱۴۱۲ق.
۱۵. شعیری، محمد بن محمد، جامع الأخبار، محقق / مصحح: ندارد، نجف: مطبعه حیدریه، بی تا.
۱۶. شهید ثانی، زین الدین بن علی، مسکن الفؤاد عند فقد الأحبه و الأولاد، محقق / مصحح: ندارد، قم: بصیرتی، بی تا.

۱۷. شهید ثانی، زین‌الدین بن علی، منیه‌المیرید، محقق / مصحح: مختاری، رضا، قم: مکتب‌الإعلام‌الإسلامی، ۱۴۰۹ ق.
۱۸. طباطبایی، سید محمدحسین؛ المیزان فی تفسیرالقرآن، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، قم دفتر انتشارات اسلامی جامعه‌ی مدرسین ۱۳۷۴.
۱۹. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم‌الأخلاق، محقق / مصحح: ندارد، قم: الشریف‌الرضی، ۱۴۱۲ ق.
۲۰. طبرسی، علی بن حسن، مشکاه‌الأنوار فی غرر الأخبار، محقق / مصحح: ندارد، نجف: المکتبه‌الحیدریه، ۱۳۸۵ ق.
۲۱. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن، تهران: انتشارات ناصرخسرو، چاپ اول، ۱۳۷۲.
۲۲. طوسی، محمد بن الحسن، الأمالی، محقق / مصحح: مؤسسه‌البعثه، قم: دارالثقافه، ۱۴۱۴ ق.
۲۳. عیاشی، محمد بن مسعود، تفسیر العیاشی، محقق / مصحح: رسولی محلاتی، سید هاشم، تهران: المطبعه‌العلمیه، ۱۳۸۰ ق.
۲۴. فتال نیشابوری، محمد بن احمد، روضه‌الواعظین و بصیره‌المتعظین، (ط - القدیمه)، قم: انتشارات رضی، ۱۳۷۵.
۲۵. قضاعی، محمد بن سلامه، شرح فارسی شهاب‌الأخبار (کلمات قصار پیامبر خاتم‌صلی‌الله‌علیه‌و‌آله)، محقق / مصحح: حسینی

- أرموی (محدث)، جلال‌الدین، تهران: مرکز انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۱.
۲۶. قطب‌الدین راوندی، سعید بن هبه الله، *قصص الأنبياء عليهم السلام*، محقق/مصحح: عرفانیان یزدی، غلامرضا، مشهد: مرکز پژوهش‌های اسلامی، چاپ اول، ۱۴۰۹ ق.
۲۷. قمی، شیخ عباس، *مفاتیح الجنان*، قم، انتشارات جمکران، بی تا.
۲۸. کلینی، محمد بن یعقوب، *الکافی*، محقق/مصحح: غفاری علی‌اکبر و آخوندی، محمد، تهران: دار الکتب الإسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ق.
۲۹. کوفی اهوازی، حسین بن سعید، *الزهد*، محقق/مصحح: عرفانیان یزدی، غلامرضا، قم: المطبعه العلمیه، ۱۴۰۲ ق.
۳۰. لیثی واسطی، علی بن محمد، *عیون الحکم و المواعظ*، محقق/مصحح: حسنی بیرجندی، حسین، قم: دارالحدیث، ۱۳۷۶ ق.
۳۱. متقی هندی، *کنز العمال*، ضبط و تفسیر: الشیخ بکری حیانی، بیروت: مؤسسه الرساله، ۱۹۸۹ م.
۳۲. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، *بحار الانوار*، محقق/مصحح: جمعی از محققان، بیروت: داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.
۳۳. مکارم شیرازی، ناصر، *تفسیر نمونه*، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۷۴.

اشاره کردید که چند میلیون سؤال از شما شده است، غالباً خیلی از سؤال کننده‌ها جوان‌ها و دانش‌جوها هستند. این کار خوبی است، البته این سنتی بوده که از قبل در حوزه وجود داشته است. ممکن است یک نفر سؤال کند اما این سؤال در ذهن هزار نفر باشد توصیه من در مورد این سؤال‌ها این است که اینها را تدوین کنید، چاپ کنید و به شکل‌های خوب در اختیار جوان‌ها و دانش‌جوها بگذارید و بگویید این سؤال‌ها شده، جواب‌هایش اینها است؛ به نظر یکی از کارهای واجب این است.

